

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ВІД НОРМ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ДО ПРОФІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Селезньова О. М.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри професійних і спеціальних правових дисциплін
ПВНЗ «Буковинський університет»
м. Чернівці, Україна*

Вивчаючи поступальний розвиток людської цивілізації, не важко звернути увагу на те, що у доволі короткий історичний проміжок часу стрімко розширилася інформаційна сфера. Більше того, швидкий розвиток науково-технічного прогресу зумовив входження інформаційних технологій у побут і повсякденне життя. Інформаційне суспільство за декілька десятиліть перейшло від перехідної фази існування людства до самостійного і глобального, лякаючого своїм наступальним темпом, етапу трансформації усього існуючого буття. Поряд з тим, слід говорити і про те, що разом із зручностями та позитивними можливостями інформаційних технологій, сьогодні спостерігаємо і низку проблем, пов'язаних з обігом і використанням інформації, застосуванням цифрових і комп'ютерних технологій, інформаційними загрозами тощо. Такий стан речей зумовлює актуальність дослідження інституту інформаційної безпеки у різних аспектах його регламентації та дії.

Уперше в незалежній Україні термін «інформаційна безпека» було закріплено в її Конституції [1], 1996 року, а саме у частині першій статті 17, де вказується, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Зазначимо, що прийнятий у 1992 році Закон України «Про інформацію» [2], терміну «інформаційна безпека» не містив. У 1998 році, з прийняттям Концепції Національної програми інформатизації [3], термін «інформаційна безпека» дістає вже певну юридичну визначеність: у цьому нормативно-правовому акті інформаційна безпека уже формулюється як невід'ємна частина політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки. Крім того, дістають закріплення об'єкти інформаційної безпеки. Взагалі забезпечення інформаційної безпеки входить у головну мету вказаної програми.

Потрібно сказати, що Конституція України не тільки прямо у статті 17 вказує на новий для тогочасних (для 1996 року) суспільних відносин інститут, але й у своїх нормах містить положення, які опосередковано регулюють відносини інформаційної безпеки. Це, зокрема, стаття 32 щодо встановлення заборони на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди; та стаття 34 про гарантію свободи думки і слова. І в одній, і в іншій статті передбачено обмеження до таких, здавалося б, непохитних і цілісних юридичних конструкцій. Так, вищезазначені дії стосовно інформації про особу можуть бути реалізовані у певних випадках і лише в інтересах національної (а отже, й інформаційної) безпеки, економічного добробуту та прав людини; обмежується право ознайомлення з інформацією про себе, якщо це є державна або інша, захищена законом таємниця; може бути обмежено право збирання, зберігання, використання і поширення інформації, а також на вільне вираження своїх поглядів і інтересах національної (зокрема, інформаційної) безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою серед іншого запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно.

У нормах Конституції України створено передумови та основу для забезпечення подальшого правового регулювання інституту інформаційної безпеки. Знадобився деякий час для вивчення та напрацювання положень регламентації вказаного інституту, однак на сьогодні ми можемо говорити, що законодавцем створена необхідна база для регламентації забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Так, крім законів, які встановлюють підвалини і принципи інформаційного права та інформаційної безпеки (закони України «Про національну безпеку України», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про науково-технічну інформацію»), в Україні є чинними такі профільні закони, як закони України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» тощо, які прямо пов'язані з регулюванням положень інформаційної безпеки.

Безперечно, інститут інформаційної безпеки потребує подальшого удосконалення нормативно-правового регулювання. У першу чергу, це пов'язано з вище підкресленим невідпинним розвитком науково-технічного прогресу, зокрема інформаційних технологій; по-друге, з непередбаченими можливостями штучного інтелекту, який здатен використовуватися серед інших цілей і з воєнною метою; і по-третє, складна воєнна ситуація в державі, що зумовлює виникнення на підконтрольній території гібридних загроз та інформаційних атак.

Протидія дезінформації та інформаційній війні є також поштовхом у створенні/оновленні нормативно-правового поля регулювання і забезпечення інформаційної безпеки. Це створює потребу у подальших наукових дослідженнях інституту інформаційної безпеки.

Література

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07 травня 2026 р.).

2. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ. *Відомості Верховної ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

3. Концепція Національної програми інформатизації: схвалено Законом України від 04 лютого 1998 р. № 75/98-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1998. № 27-28. Ст. 182.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-639-6-11>

ЦИФРОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НОВИЙ ЕЛЕМЕНТ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Чалабієва М. Р.

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник сектору
муніципального права та місцевого самоврядування
Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого
самоврядування Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Повномасштабна війна суттєво змінила не лише безпекову ситуацію в Україні, але й характер взаємодії людини та держави. В умовах воєнного стану особливого значення набуває питання забезпечення ефективності публічного управління, здатності держави оперативно реагувати на кризові виклики та одночасно гарантувати належний рівень захисту прав і свобод людини. За таких умов цифровізація державного управління поступово перетворюється не просто на інструмент модернізації адміністративних процесів, а на окремий елемент сучасного конституціоналізму.

Сьогодні реалізація значної частини прав людини безпосередньо пов'язана із доступом до цифрових сервісів та електронних механізмів взаємодії з державою. Отримання адміністративних послуг, соціальної